

فصلنامه ادبیات و زبان‌های محلی ایران زمین

(نشریه علمی)

دوره جدید- سال پنجم- شماره چهارم- زمستان ۱۳۹۸- شماره پیوسته ۲۶

توصیف دستگاه فعلی گویش اردکان فارس (ص ۱۱۳-۱۳۲)

لطف الله یارمحمدی^۱، جلال رحیمیان^۲، حبیب زبانیگیرفرد(نویسنده مسئول)^۳

نوع مقاله: پژوهشی

تاریخ دریافت: ۹۷/۷/۱۴

تاریخ پذیرش: ۹۸/۴/۵

چکیده

گویش اردکان فارس یکی از گویش‌های جنوب غربی ایران است که در بعضی از مناطق شهرستان سپیدان استان فارس از جمله مرکز آن؛ یعنی شهر اردکان رایج است. در این پژوهش سعی شده است با تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده از طریق پرسشنامه و مصاحبه با گویشوران بالای ۳۵ سال، به بررسی و توصیف موشکافانه دستگاه فعلی گویش اردکان فارس پرداخته شود و مباحث مصدر، ریشه فعل، افزونه‌های صرفی، زمان‌های مختلف، وجه، افعال سببی و مجهول بررسی گردد. از آنجا که گویش اردکان فارس دارای ساخت ارگاتیو است در این پژوهش برای نشان دادن این ساخت، چگونگی صرف افعال لازم و متعدی در زمان‌های مختلف گذشته ساده، گذشته نقلی، گذشته استمراری، گذشته ملموس، گذشته دور و گذشته التزامی و کاربرد آن‌ها در جمله با هم مقایسه و به وجوه مختلف فعل در این گویش از جمله وجه اخباری، وجه التزامی و وجه امری پرداخته شده است. همچنین طرز تشکیل افعال سببی و مجهول نیز بررسی گردیده است.

کلمات کلیدی: دستگاه فعلی، زبان فارسی میانه، ساخت ارگاتیو، گویش اردکان فارس

۱. استاد بازنشسته بخش زبان‌های خارجی و زبان‌شناسی دانشگاه شیراز.

Email: drly.armo@gmail.com

۲. استاد بخش زبان‌های خارجی و زبان‌شناسی دانشگاه شیراز.

Email: jrahimian@rose.shirazu.ac.ir

۳. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد زبان‌شناسی همگانی دانشگاه شیراز.

Email: h.zabangirfard@gmail.com

۱. مقدمه

اردکان، مرکز شهرستان سپیدان با مساحتی حدود ۳۷۵ هکتار در فاصله ۷۵ کیلومتری شمال غرب شیراز در استان فارس واقع شده است. شهرستان سپیدان شامل سه بخش مرکزی، بیضا و همایجان است. بخش مرکزی خود علاوه بر شهر اردکان شامل روستاهای خفری و کمهر نیز است. گویش اهالی این دو روستا نوعی از گویش لری است. اما مردم اردکان با گویشی صحبت می‌کنند که به زبان پهلوی یا فارسی میانه بسیار نزدیک است.

گویش اردکان فارس را می‌توان یکی از گویش‌های ارگاتیو^۱ به حساب آورد در واقع بعضی از خصوصاتی که کلباسی (۱۳۶۷) برای زبان‌های ارگاتیو مطلق در نظر می‌گیرد در این گویش مشاهده می‌شود. کلباسی (۱۳۶۷) خصوصیات زیر را برای زبان‌های ارگاتیو مطلق در نظر می‌گیرد:

(۱) نهاد فعل‌های متعدی و لازم با هم متفاوتند؛ (۲) نهاد فعل‌های لازم^۲ و مفعول فعل‌های متعدی^۳ شکل یکسانی دارند؛ (۳) فعل‌های متعدی از نظر شخص، تعداد و جنس با مفعول مطابقت دارند؛ (۴) نهاد فعل‌های متعدی نشان‌دار یا ارگاتیو هستند در حالی که مفعول بی‌نشان یا مطلق است. گویش اردکان فارس ساخت ارگاتیو را در زمان گذشته فعل‌های متعدی نشان می‌دهد.

هدف این تحقیق بررسی علمی و توصیف دستگاه فعلی گویش اردکان فارس است و در راستای این هدف به پرسش‌هایی از قبیل این که ریشه‌های فعل و افزونه‌های صرفی در این گویش کدامند؟ صرف افعال لازم و متعدی در زمان‌های مختلف به چه صورت است؟ وجوه مختلف فعل کدامند؟ افعال سببی و مجهول چگونه ساخته می‌شوند؟ پاسخ داده می‌شود.

در گردآوری داده‌ها و انتخاب گویشوران به دو عامل سن و مهاجرت توجه شده است. زیرا گویشوران جوان ممکن است تحت تأثیر زبان معیار که در مدرسه می‌آموزند و یا در رسانه‌های ارتباط جمعی مورد استفاده قرار می‌گیرد قرار بگیرند. از طرف دیگر، گویشوری که به مناطق دیگر سفر نموده و یا دائماً در سفر باشد ممکن است تحت تأثیر گویش‌های دیگر قرار گیرد.

داده‌ها از طریق مصاحبه و ارائه پرسشنامه به گویشوران جمع‌آوری گردید و برای پاسخ به پرسش‌های مطرح شده مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. پرسشنامه مورد استفاده برگرفته از شای (۱۹۶۸) است و بر اساس کیا (۱۳۳۶) و کلباسی (۱۳۶۲) و رحیمیان (۱۹۹۵) اصلاح و تنظیم گردیده است.

¹ ergative

² intransitive

³ transitive

۱-۱. پیشینه پژوهش

با وجود اهمیت این گویش، تاکنون پژوهش‌های چشمگیری بر روی آن صورت نگرفته است. از جمله تحقیقات انجام شده بر روی این گویش می‌توان به "بررسی حرف تعریف در گویش اردکان فارس در چارچوب نحو کمینه گرا" (کریمی دوستان و تجلی ۱۳۹۴)، "بررسی تطبیقی و تاریخی ساخت فعل ارگاتیو در گویش‌های اردکانی، دشتی، دشتکی، کلیمیان یزد و لاری" (حاجیانی ۱۳۸۸)، کتاب "واژه‌نامه گویش اردکان فارس" (امبری اردکانی ۱۳۸۱)، و "نگین کوهستان زاگرس" اعظمی (۱۳۸۱) اشاره کرد.

کریمی دوستان و تجلی (۱۳۹۴) ساختار توزیعی حرف تعریف در گویش اردکان فارس را در چارچوب برنامه کمینه گرا مورد بررسی قرار می‌دهند. آنان نشان می‌دهند که در ساختار گروه تعریف این گویش، دو حرف تعریف معرفی مشاهده می‌شود که یکی از آن‌ها به اسم و صفت و دیگری تنها به صفت متصل می‌شود. حرف تعریف معرفه اول /eku/ و همچنین قسمت دوم حرف تعریف نکره /-i/ در هسته گروه معرفه بزرگ تولید می‌شود و حرف تعریف معرفه دوم /-u/ در هسته گروه معرفه کوچک قرار می‌گیرد که تنها در صورت حضور گروه صفت تولید می‌شود. اسم ملکی در هسته گروه اسم ملکی تولید می‌شود که با هسته گروه معرفه بزرگ در توزیع تکمیلی است. برای اضافه کردن بعضی از عناصر به یکدیگر در ساختار گروه تعریف از گروه حرف اضافه با خاصیت تکرارپذیری استفاده می‌شود. با وجود اینکه نشانه اضافه در گویش اردکانی در بیشتر موارد فاقد نمود آوایی آشکار است، گروه اضافه در ساختار گروه تعریف این گویش تولید می‌شود و نشانه اضافه در هسته آن قرار می‌گیرد.

حاجیانی (۱۳۸۸) ساخت ارگاتیو را در گویش‌های اردکانی، دشتی، دشتکی، کلیمیان یزد و لاری که جزو گویش‌های جنوب غربی ایران هستند مورد بررسی قرار می‌دهد. وی نتیجه می‌گیرد که این گویش‌ها ادامه زبان فارسی میانه و گویشی از این زبان هستند. ساخت ارگاتیو در این گویش‌ها در زمان گذشته افعال متعدی نمودی کاملاً آشکار و برجسته دارد و دارای ویژگی‌های زیر است:

(۱) کاربرد ضمائر اول شخص، دوم شخص و سوم شخص منفصل پیشین در نقش فاعلی؛

(۲) کاربرد ضمائر شخصی متصل پیشین در نقش فاعل منطقی؛

(۳) مطابقت فعل با مفعول؛

(۴) کاربرد ارگاتیو در ماضی ساده، نقلی، بعید، استمرار، التزامی، ابعاد؛

(۵) کاربرد و استعمال ارگاتیو در فعل‌های کمکی و استثنایی وجه مضارع اخباری و التزامی که در نوع

خود کاملاً نو و بی نظیر است؛

(۶) با توجه به ویژگی‌های یاد شده، گویش‌های مذکور جزو زبان‌ها و گویش‌های ارگاتیو مطلق و کامل هستند.

امیری (۱۳۸۱) قبل از ارائه واژنامه گویش اردکان فارس دستگاه فعلی آن را مورد بررسی قرار می‌دهد. از نظر او در گویش اردکان صرف فعل از نظر شخص و زمان با استفاده از ضمائر شخصی جدا و پیوسته به دو روش صورت می‌گیرد. برای نمونه، شکل صرفی فعل "گفتن" برای اول شخص مفرد در زمان گذشته به دو صورت /goft-om/ یا /mom-go/ امکان پذیر است.

اعظمی (۱۳۸۱) ضمن ارائه اطلاعاتی در باره جغرافیا، فرهنگ و تاریخ اردکان نکاتی را درباره گویش اردکان مطرح می‌کند. او به این نکته اشاره می‌کند که تمامی ساکنین شهر اردکان و بعضی از روستاهای اطراف از جمله دالین، خلار، شول و بهرغان از گویشوران این گویش به حساب می‌آیند. او همچنین تعدادی ضرب المثل رایج در این مناطق را ارائه می‌دهد.

۲. تجزیه و تحلیل داده‌ها

با تجزیه و تحلیل داده‌ها توانستیم دستگاه فعلی گویش اردکان فارس را به صورت زیر استخراج کنیم.

۱-۲. مصدر^۱

در گویش اردکان فارس مصدر با افزودن پسوند یا نشانه مصدر /-an/ به بن ماضی فعل ساخته می‌شود. قبل از نشانه مصدر ممکن است یکی از سه صوت /d/، /t/ یا /s/ بیاید. نمونه‌های (۱) تا (۳) را مشاهده کنید.

"خوردن"	/xardan/(۱)
"شستن"	/šošan/(۲)
"نشستن" "توانستن"	/ša:san/(۳)

۲-۲. ریشه فعل^۲

فعل در این گویش همانند فارسی معیار، دو ریشه گذشته و غیرگذشته دارد.

^۱ infinitive

^۲ verb stem

۲-۲-۱. ریشه گذشته^۱

ریشه گذشته در این گویش در ساخت صورت‌های زمان گذشته، صفت مفعولی و مصدر شرکت می‌کند. از ریشه /xard/ "خورد" در نمونه (۴) زمان گذشته ساده اول شخص مفرد، در نمونه (۵) صفت مفعولی و در نمونه (۶) مصدر ساخته شده است.

"خوردم"	/xard-om/(۴)
"خورده"	/xard-a/(۵)
"خوردن"	/xard-an/(۶)

۲-۲-۲. ریشه غیرگذشته^۲

در این گویش، ریشه غیرگذشته در ساخت صورت‌های زمان حال و آینده و امری به کار می‌رود. از ریشه /xor/ "خور" در نمونه (۷) زمان حال ساده اول شخص مفرد، در نمونه (۸) زمان آینده اول شخص مفرد و در نمونه (۹) صورت امری ساخته شده است.

"می‌خورم."	/me-rx-am/(۷)
"خواهم خورد."	/m-eskâ(ren) be-rx-am/(۸)
"بخور."	/bo-xo/(۹)

۲-۳. افزونه‌های صرفی^۳

افزونه‌های صرفی گویش اردکان که نشانگر شخص و عدد فعل هستند در جدول (۱) ارائه شده‌اند.

	مفرد	جمع
اول شخص	/-am/	/-um/
دوم شخص	/-e/	/-it/
سوم شخص	/Ø/, /-end/, /-ut/, /-t/, etc	/-en/

جدول (۱) افزونه‌های صرفی

¹ past stem
² non-past stem
³ verb ending

این افزونه‌ها به فعل‌های لازم در تمام زمان‌ها افزوده می‌شوند. ولی به فعل‌های متعدی در زمان گذشته افزوده نمی‌شوند. در این مورد ضمائر شخصی پیوسته^۱، جدول (۲) می‌توانند به فعل افزوده شوند.

	مفرد	جمع
اول شخص	من /-om/	ما /-emu/
دوم شخص	تو /-ot/	شما /-etu/
سوم شخص	او /-oš/	آنها /-ešu/

جدول (۲) ضمائر شخصی پیوسته

۲-۴. زمان^۲

در گویش اردکان فارس، فعل در یکی از زمان‌های گذشته^۳، حال^۴ و آینده^۵ رخ می‌دهد.

۲-۴-۱. زمان گذشته

در این گویش، زمان گذشته شامل گذشته ساده^۶، گذشته نقلی^۷، گذشته استمراری^۸، گذشته ملموس^۹، گذشته دور^{۱۰} و گذشته التزامی^{۱۱} است. زمان گذشته فعل‌های متعدی ساخت ارگاتیو دارند. در این حالت ضمائر شخصی پیوسته می‌توانند از فعل جدا شده و به اجزا دیگر جمله یعنی نهاد، مفعول و ... متصل شوند. این امر می‌تواند به عنوان گواهی برای این ادعا که گویش اردکان فارس بازمانده زبان فارسی میانه است در نظر گرفته شود.

¹ attached personal pronouns

² temse

³ past

⁴ present

⁵ future

⁶ simple past

⁷ present perfect

⁸ past imperfective

⁹ past continuous

¹⁰ past perfect

¹¹ past subjunctive

۲-۴-۱. گذشته ساده

در این گویش گذشته ساده فعل‌های متعدی از افزودن ضمائر شخصی پیوسته (جدول ۲) به ریشه گذشته فعل ساخته می‌شود.

"گفتم."	/goft-om/(۱۰)
"گفتی."	/goft-ot/(۱۱)
"گفت."	/goft-oš/(۱۲)
"گفتیم."	/goft-emu/(۱۳)
"گفتید."	/goft-etu/(۱۴)
"گفتند."	/goft-ešu/(۱۵)

وقتی نهاد یا مفعول در جمله ظاهر شوند، ضمائر شخصی پیوسته به جای فعل به آن‌ها افزوده می‌شوند. در این صورت نکته قابل توجه این است که ریشه گذشته فعل، به صورت مرتخم به کار برده می‌شود. نمونه‌های (۱۶) تا (۲۱) اتصال این ضمائر را به ضمائر شخصی جدا و نمونه (۲۲) اتصال آن‌ها را به مفعول و نمونه (۲۳) اتصال آن‌ها را به قید نشان می‌دهند. همانطور که مشاهده می‌شود در تمام این نمونه‌ها ریشه گذشته مرتخم فعل یعنی /go/ به کار رفته است.

"من گفتم."	/mo-m go/(۱۶)
"تو گفتی."	/to-t go/(۱۷)
"او گفت."	/voy-š go/(۱۸)
"ما گفتیم."	/(mâ)-mu go/(۱۹)
"شما گفتید."	/(šomâ)-tu go/(۲۰)
"آن‌ها گفتند."	/(?unânô)-šu go/(۲۱)
"من در را بستم."	/(mo) dar-om bas/(۲۲)
"او زیاد خواند."	/voy ziyâd-oš xon/(۲۳)

در مورد فعل‌های لازم، گذشته ساده از افزودن افزونه‌های صرفی (جدول ۱) به ریشه گذشته فعل ساخته می‌شود. نمونه‌های (۲۴) تا (۲۹) را مشاهده کنید.

"من رفتم."	/mo raft-am/(۲۴)
"تو رفتی."	/to raft-e/(۲۵)
"او رفت."	/voy ra:-Ø/(۲۶)

"ما رفتیم." /mâ raft-um/ (۲۷)

"شما رفتید." /šomâ raft-it/ (۲۸)

"آن‌ها رفتند." /?unâno raft-en/ (۲۹)

همان‌طور که از طرز تشکیل فعل زمان آینده مشاهده خواهیم کرد، در این گویش، هرگاه فعل از نظر واجی با /es-/ یا /eš-/ آغاز شود، ضمائر شخصی پیوسته (جدول ۲) پس از حذف واکه آغازین به جای آخر فعل به ابتدای فعل افزوده می‌شوند. البته در مورد اول، دوم و سوم شخص جمع برای جلوگیری از التقای مصوت‌ها واج میانجی /v/ بین فعل و ضمیر شخصی پیوسته ظاهر می‌شود. به نمونه‌های (۳۰) تا (۳۵) توجه کنید.

"من آن را شنیدم." /m-ešnoft/ (۳۰)

"تو آن را شنیدی." /t-ešnoft/ (۳۱)

"او آن را شنید." /š-ešnoft/ (۳۲)

"ما آن را شنیدیم." /mu-v-ešnoft/ (۳۳)

"شما آن را شنیدید." /tu-v-ešnoft/ (۳۴)

"آن‌ها آن را شنیدند." /šu-v-ešnoft/ (۳۵)

در این حالت، در صورت ظاهر شدن نهاد در جمله، ضمائر شخصی پیوسته به نهاد متصل نمی‌شوند (نمونه‌های ۳۶ تا ۴۱). در حالیکه، چنانچه مفعول در جمله ظاهر شود، این ضمائر از فعل جدا شده و به مفعول افزوده می‌شوند (نمونه‌های ۴۲ تا ۴۷).

"من شنیدم." /mo m-ešnoft/ (۳۶)

"تو شنیدی." /to t-ešnoft/ (۳۷)

"او شنید." /voy š-ešnoft/ (۳۸)

"ما شنیدیم." /mâ mu-v-ešnoft/ (۳۹)

"شما شنیدید." /šomâ tu-v-ešnoft/ (۴۰)

"آن‌ها شنیدند." /?unâno šu-v-ešnoft/ (۴۱)

"من صدای آن‌ها را شنیدم." /mo sedâ-šu-m šenoft/ (۴۲)

"تو صدای آن‌ها را شنیدی." /to sedâ-šu-t šenoft/ (۴۳)

"او صدای آن‌ها را شنید." /voy sedâ-šu-š šenoft/ (۴۴)

- "ما صدای آن‌ها را شنیدیم." /mâ sedâ-šu-mu šenoft/ (۴۵)
 "شما صدای آن‌ها را شنیدید." /šomâ seda-šu-tu šenoft/ (۴۶)
 "آن‌ها صدای آن‌ها را شنیدند." /?unâno seda-šu-šu šenoft/ (۴۷)

۲-۱-۴-۲. گذشته نقلی

در این گویش گذشته نقلی از افزودن ضمائر شخصی پیوسته به صفت مفعولی فعل مورد نظر ساخته می‌شود و نشان می‌دهد که عمل در گذشته انجام گرفته و هنوز ادامه دارد یا اثر و نتیجه آن تا حال باقی است. واکه آغازین ضمائر شخصی پیوسته در اثر افزودن به صفت مفعولی برای جلوگیری از کنار هم قرار گرفتن دو واکه حذف می‌شود. به نمونه‌های (۴۸) تا (۵۳) نگاه کنید.

- "خورده‌ام." /xard-a-m/ (۴۸)
 "خورده‌ای." /xard-a-t/ (۴۹)
 "خورده‌است." /xard-a-š/ (۵۰)
 "خورده‌ایم." /xard-a-mu/ (۵۱)
 "خورده‌اید." /xard-a-tu/ (۵۲)
 "خورده‌اند." /xard-a-šu/ (۵۳)

وقتی نهاد یا مفعول در جمله ظاهر شوند ضمائر شخصی پیوسته به آن‌ها متصل می‌شوند. در این حالت، صورت مصدر فعل به کار برده می‌شود. در نمونه‌های (۵۴) تا (۵۹) ضمائر شخصی پیوسته به نهاد جمله پیوسته‌اند و در نمونه‌های (۶۰) تا (۶۵) این ضمائر به مفعول پیوسته‌اند.

- "من خورده‌ام." /mo-m xard-an/ (۵۴)
 "تو خورده‌ای." /to-t xard-an/ (۵۵)
 "او خورده‌است." /voy-š xard-an/ (۵۶)
 "ما خورده‌ایم." / (mâ)-mu xard-an/ (۵۷)
 "شما خورده‌اید." / (šomâ)-tu xard-an/ (۵۸)
 "آن‌ها خورده‌اند." / (?unâno)-šu xard-an/ (۵۹)
 "من ناهار خورده‌ام." /mo nâštâ-m xard-an/ (۶۰)
 "تو ناهار خورده‌ای." /to nâštâ-t xard-an/ (۶۱)
 "او ناهار خورده‌است." /voy nâštâ-š xard-an/ (۶۲)
 "ما ناهار خورده‌ایم." /mâ nâštâ-mu xard-an/ (۶۳)

"شما ناهار خورده‌اید." /šomâ nâštâ-tu xard-an/ (۶۴)

"آن‌ها ناهار خورده‌اند." /?unâno nâštâ-šû xard-an/ (۶۵)

۲-۴-۱. گذشته استمراری

گذشته استمراری فعل‌های متعدی در این گویش از افزودن پیشوند یا نشانه استمرار /me-/ و ضمائر شخصی پیوسته (جدول ۲) به ریشه گذشته فعل ساخته می‌شود و تکرار یا استمرار عمل را در گذشته نشان می‌دهد. نمونه‌های (۶۶) تا (۷۱) را نگاه کنید.

"می‌بردم." /me-bord-om/ (۶۶)

"می‌پردی." /me-bord-ot/ (۶۷)

"می‌برد." /me-bord-oš/ (۶۸)

"می‌بردیم." /me-bord-emu/ (۶۹)

"می‌پردید." /me-bord-etu/ (۷۰)

"می‌بردند." /me-bord-ešu/ (۷۱)

وقتی نهاد یا مفعول در جمله ظاهر می‌شوند، ضمائر شخصی پیوسته به جای فعل به آن‌ها افزوده می‌شود. در این حالت هم مانند گذشته ساده ریشه گذشته فعل به صورت مرخم به کار برده می‌شود. به نمونه‌های (۷۲) تا (۷۷) توجه کنید.

"من می‌گفتم." /mo-m me-go/ (۷۲)

"تو می‌گفتی." /to-t me-go/ (۷۳)

"او می‌گفت." /voy-š me-go/ (۷۴)

"ما می‌گفتیم." /mâ-mu me-go/ (۷۵)

"شما می‌گفتید." /šomâ-tu me-go/ (۷۶)

"آن‌ها می‌گفتند." /?unâno-šû me-go/ (۷۷)

در مورد فعل‌های لازم، گذشته استمراری با افزودن نشانه استمرار /me-/ و افزونه‌های صرفی (جدول ۱) به ریشه گذشته فعل ساخته می‌شود. نمونه‌های (۷۸) تا (۸۳) را مشاهده کنید.

"می‌رفتم." / (mo) me-raft-am/ (۷۸)

"می‌رفتی." / (to) me-raft-e/ (۷۹)

"می‌رفت." / (voy) me-ra:-Ø/ (۸۰)

"/(mâ) me-raft-um/(۸۱ "می‌رفتیم."

"/(šomâ) me-raft-it/(۸۲ "می‌رفتید."

"/(?unâno) me-raft-en/(۸۳ "می‌رفتند."

در مورد فعل‌هایی که با تکواژهای /vâ-/، /var-/ یا /voy-/ شروع می‌شوند، نشانه استمرار /me-/ بعد از این تکواژها قرار می‌گیرند. نمونه‌های (۸۴) تا (۸۶) را مشاهده کنید.

"/vâ-me-jost-om/(۸۴ "می‌جستم."

"/var-me-gašt-um/(۸۵ "برمی‌گشتیم."

"/voy-me-sed-en/(۸۶ "می‌ایستادند."

۲-۴-۱-۴. گذشته ملموس

در گویش اردکان فارس، گذشته ملموس فعل‌های متعدی با افزودن ضمائر شخصی پیوسته (جدول ۲) به شکل گذشته فعل معین /bidan/ "داشتن" یعنی /bid/ و آوردن آن قبل از شکل گذشته استمراری فعل ساخته می‌شود و نشان می‌دهد که عمل در گذشته در جریان بوده است. نکته قابل توجه در مورد این زمان این است که بخاطر وجود فعل معین /bidan/ ضمائر شخصی پیوسته به نهاد متصل نمی‌شوند. نمونه‌های (۸۷) تا (۹۲) را مشاهده کنید.

"/(mo) bid-om me-xard-om/(۸۷ "داشتم می‌خوردم."

"/(to) bid-ot me-xard-ot/(۸۸ "داشتم می‌خوردی."

"/(voy) bid-oš me-xard-oš/(۸۹ "داشت می‌خورد."

"/(mâ) bid-emu me-xard-emu/(۹۰ "داشتم می‌خوردیم."

"/(šomâ) bid-etu me-xard-etu/(۹۱ "داشتید می‌خوردید."

"/(?unâno) bid-ešu me-xard-ešu/(۹۲ "داشتند می‌خوردند."

چنانچه مفعول در جمله ظاهر شود، ضمائر شخصی پیوسته به آن متصل می‌شود، در این حالت شکل مرتب گذشته استمراری فعل به کار برده می‌شود. نمونه‌های (۹۳) و (۹۴) را مشاهده کنید.

"/(mo) bid-om nâštâ-m me-xa/(۹۳ "من داشتم ناهار می‌خوردم."

"/(?unâno) bid-ešu nâštâ-šu me-xa/(۹۴ "آنها داشتند ناهار می‌خوردند."

¹ auxiliaray

گذشته ملموس فعل‌های لازم با افزودن ضمائر شخصی پیوسته به شکل گذشته فعل معین /bidan/ "داشتن" و آوردن آن قبل از شکل گذشته استمراری فعل لازم ساخته می‌شود. نمونه‌های (۹۵) تا (۱۰۰) را مشاهده کنید.

"داشتم می‌رفتم."	/(mo) bid-om me-raft-am/ (۹۵)
"داشتی می‌رفتی."	/(to) bid-ot me-raft-e/ (۹۶)
"داشت می‌رفت."	/(voy) bid-oš me-ra:-Ø/ (۹۷)
"داشتیم می‌رفتیم."	/(mâ) bid-emu me-raft-um/ (۹۸)
"داشتید می‌رفتید."	/(šomâ) bid-etu me-raft-it/ (۹۹)
"داشتند می‌رفتند."	/(?unânô) bid-ešu me-raft-en/ (۱۰۰)

۲-۴-۱-۵. گذشته دور

گذشته دور در گویش اردکان فارس، با افزودن ضمائر شخصی پیوسته (جدول ۲) به شکل گذشته فعل معین /bidan/ "بودن" یعنی /bid/ و آوردن آن بعد از صفت مفعولی فعل مورد نظر ساخته می‌شود و نشان می‌دهد که عمل در گذشته دور یا در گذشته قبل از عمل دیگری انجام گرفته است. به نمونه‌های (۱۰۱) تا (۱۰۶) توجه کنید.

"خورده بودم."	/ xard-a bid-om/ (۱۰۱)
"خورده بودی."	/ xard-a bid-ot/ (۱۰۲)
"خورده بود."	/ xard-a bid-oš/ (۱۰۳)
"خورده بودیم."	/ xard-a bid-emu/ (۱۰۴)
"خورده بودید."	/ xard-a bid-etu/ (۱۰۵)
"خورده بودند."	/ xard-a bid-ešu/ (۱۰۶)

در مورد فعل‌های متعدی وقتی نهاد یا مفعول در جمله ظاهر می‌شوند ضمائر شخصی پیوسته از فعل معین جدا می‌شوند و به نهاد یا مفعول متصل می‌شوند. در این حالت صورت مرخم شکل گذشته فعل معین /bidan/ "بودن" یعنی /bi/ به کار برده می‌شود. در نمونه‌های (۱۰۷) تا (۱۱۲) ضمائر شخصی پیوسته به نهاد و در نمونه‌های (۱۱۳) تا (۱۱۸) به مفعول متصل شده‌اند.

"من خورده بودم."	/mo-m xard-a bi/ (۱۰۷)
"تو خورده بودی."	/to-t xard-a bi/ (۱۰۸)
"او خورده بود."	/voy-š xard-a bi/ (۱۰۹)

"ما خورده بودیم."	/ (mâ)-mu xard-a bi/ (۱۱۰)
"شما خورده بودید."	/ (šomâ)-tu xard-a bi/ (۱۱۱)
"آن‌ها خورده بودند."	/ (šomâ)-tu xard-a bi/ (۱۱۲)
"من ناهار خورده بودم."	/ (mo) nâštâ-m xard-a bi/ (۱۱۳)
"تو ناهار خورده بودی."	/ (to) nâštâ-t xard-a bi/ (۱۱۴)
"او ناهار خورده بود."	/ (voy) nâštâ-š xard-a bi/ (۱۱۵)
"ما ناهار خورده بودیم."	/ (mâ) nâštâ-mu xard-a bi/ (۱۱۶)
"شما ناهار خورده بودید."	/ (šomâ) nâštâ-tu xard-a bi/ (۱۱۷)
"آن‌ها ناهار خورده بودند."	/ (?unâno) nâštâ-šu xard-a bi/ (۱۱۸)

گذشتهٔ دور فعل‌های لازم با افزودن افزونه‌های صرفی به شکل گذشتهٔ فعل معین /bidan/ و آوردن آن بعد از صفت مفعولی فعل مورد نظر ساخته می‌شود. نمونه‌های (۱۱۹) تا (۱۲۴) را مشاهده کنید.

"رفته بودم."	/ (mo) raft-a bed-am/ (۱۱۹)
"رفته بودی."	/ (to) raft-a bed-e/ (۱۲۰)
"رفته بود."	/ (voy) raft-a bi-Ø/ (۱۲۱)
"رفته بودیم."	/ (mâ) raft-a bid-um/ (۱۲۲)
"رفته بودید."	/ (šomâ) raft-a bed-it/ (۱۲۳)
"رفته بودند."	/ (?unâno) raft-a bed-en/ (۱۲۴)

۲-۴-۱-۶. گذشتهٔ التزامی

گذشتهٔ التزامی فعل‌های متعددی که مانند دیگر زمان‌های گذشته ساخت ارگاتیو دارد با افزودن ضمائر شخصی پیوسته (جدول ۲) به شکل غیر گذشتهٔ فعل معین /bidan/ "بودن" یعنی /but/ و آوردن آن بعد از صفت مفعولی ساخته می‌شود و نشان می‌دهد که عمل در گذشته همراه با شک و تردید یا آرزو اتفاق افتاده است. فعل‌های التزامی معمولاً با قیدهای /šâyat/ یا /gâs/ "شاید" همراه است. به نمونه‌های (۱۲۵) تا (۱۳۰) توجه کنید.

"شاید خورده باشم."	/ šâyat xard-a but-om/ (۱۲۵)
"شاید خورده باشی."	/ šâyat xard-a but-ot/ (۱۲۶)
"شاید خورده باشد."	/ šâyat xard-a but-oš/ (۱۲۷)

"شاید خورده باشیم." / šâyat xard-a but-emu/ (۱۲۸)

"شاید خورده باشید." / šâyat xard-a but-etu/ (۱۲۹)

"شاید خورده باشند." / šâyat xard-a but-ešu/ (۱۳۰)

همانند زمانهای گذشته دیگر فعل‌های متعدی که تاکنون بررسی کرده‌ایم، چنانچه نهاد و مفعول در جمله ظاهر شوند، ضمائر شخصی پیوسته از فعل معین جدا شده و به نهاد یا مفعول متصل می‌شوند. در این حالت، صورت مرتّم شکل غیر گذشته فعل معین /bidan/ یعنی /bu/ به کار برده می‌شود. در نمونه‌های (۱۳۱) تا (۱۳۶) ضمائر شخصی پیوسته به نهاد و در نمونه‌های (۱۱۹) تا (۱۲۴) به مفعول متصل شده است.

"شاید من خورده باشم." / šâyat mo-m xard-a bu/ (۱۳۱)

"شاید تو خورده باشی." / šâyat to-t xard-a bu/ (۱۳۲)

"شاید او خورده باشد." / šâyat voy-š xard-a bu/ (۱۳۳)

"شاید ما خورده باشیم." / šâyat (mâ)-mu xard-a bu/ (۱۳۴)

"شاید شما خورده باشید." / šâyat (šomâ)-tu xard-a bu/ (۱۳۵)

"شاید آن‌ها خورده باشند." / šâyat (?unâno)-šu xard-a bu/ (۱۳۶)

"شاید من ناهار خورده باشم." / šâyat (mo) nâštâ-m xard-a bu/ (۱۳۷)

"شاید تو ناهار خورده باشی." / šâyat (to) nâštâ-t xard-a bu/ (۱۳۸)

"شاید او ناهار خورده باشد." / šâyat (voy) nâštâ-š xard-a bu/ (۱۳۹)

"شاید ما ناهار خورده باشیم." / šâyat (mâ) nâštâ-mu xard-a bu/ (۱۴۰)

"شاید شما ناهار خورده باشید." / šâyat (šomâ) nâštâ-tu xard-a bu/ (۱۴۱)

"شاید آن‌ها ناهار خورده باشند." / šâyat (?unâno) nâštâ-šu xard-a bu/ (۱۴۲)

گذشته التزامی فعل‌های لازم با افزودن افزونه‌های صرفی (جدول ۲) به صورت مرتّم شکل غیر گذشته فعل معین /bidan/ "بودن" یعنی /bu/ و آوردن آن بعد از صفت مفعولی فعل مورد نظر ساخته می‌شود. در این حالت، صدای پایانی صورت مرتّم؛ یعنی واکه /u/ برای جلوگیری از کنار هم قرار گرفتن دو واکه حذف می‌شود. نمونه‌های (۱۴۳) تا (۱۴۸) را مشاهده کنید.

"شاید رفته باشم." /šâyat (mo) raft-a b-am/ (۱۴۳)

"شاید رفته باشی." /šâyat (to) raft-a b-e/ (۱۴۴)

"شاید رفته باشد." /šâyat (voy) raft-a b-i/ (۱۴۵)

"شاید رفته باشیم."	/šâyat (mâ) raft-a b-um/(۱۴۶
"شاید رفته باشید."	/šâyat (šomâ) raft-a b-it/(۱۴۷
"شاید رفته باشند."	/šâyat (?unâno) raft-a b-en/(۱۴۸

۲-۴-۲. زمان حال

در این گویش، زمان حال شامل حال ساده^۱، حال ملموس^۲ و حال التزامی^۳ است.

۲-۴-۲-۱. حال ساده

در گویش اردکان فارس، حال ساده تمامی فعل‌ها چه لازم و چه متعدی با افزودن جزء پیشین /me-/ و افزونه‌های صرفی (جدول ۱) به ریشه غیرگذشته فعل ساخته می‌شود که برای بیان عمل در زمان حال و آینده و همچنین برای بیان عادت و تکرار به کار برده می‌شود. در جمله‌های (۱۴۹) تا (۱۵۴) فعل متعدی و در جمله‌های (۱۵۵) تا (۱۶۰) فعل لازم به کار رفته است.

"من ناهار می‌خورم."	/(mo) nâštâ me-rx-am/(۱۴۹
"تو ناهار می‌خوری."	/(to) nâštâ me-rx-e/(۱۵۰
"او ناهار می‌خورد."	/(voy) nâštâ me-x-ord/(۱۵۱
"ما ناهار می‌خوریم."	/(mâ) nâštâ me-rx-um/(۱۵۲
"شما ناهار می‌خورید."	/(šomâ) nâštâ me-rx-it/(۱۵۳
"آن‌ها ناهار می‌خورند."	/(?unâno) nâštâ me-rx-en/(۱۵۴
"من می‌روم."	/(mo) me-š-am/(۱۵۵
"تو می‌روی."	/(to) me-š-e/(۱۵۶
"او می‌رود."	/(voy) mu-š-ut/(۱۵۷
"ما می‌رویم."	/(mâ) mu-š-um/(۱۵۸
"شما می‌روید."	/(šomâ) mi-š-it/(۱۵۹
"آن‌ها می‌روند."	/(?unâno) me-š-en/(۱۶۰

¹ simple present

² present continuous

³ present subjunctive

۲-۴-۲. حال ملموس

در گویش اردکان فارس، حال ملموس تمامی فعل‌ها چه لازم و چه متعدی با افزودن ضمائر شخصی پیوسته (جدول ۲) به شکل غیر گذشته فعل معین /bidan/ "داشتن" یعنی /hes/ و آوردن آن قبل از صورت حال ساده فعل ساخته می‌شود و نشان می‌دهد که فعل در حال وقوع است. در جمله‌های (۱۶۱) تا (۱۶۶) فعل متعدی و در جمله‌های (۱۶۷) تا (۱۷۲) فعل لازم به کار رفته است.

"من دارم ناهار می‌خورم."	/mo hes-om nâštâ mer-x-am/ (۱۶۱)
"تو داری ناهار می‌خوری."	/to hes-ot nâštâ me-rx-e/ (۱۶۲)
"او دارد ناهار می‌خورد."	/voy hes-oš nâštâ me-x-ord/ (۱۶۳)
"ما داریم ناهار می‌خوریم."	/mâ hes-emu nâštâ me-rx-um/ (۱۶۴)
"شما دارید ناهار می‌خورید."	/šomâ hes-etu nâštâ me-rx-it/ (۱۶۵)
"آن‌ها دارند ناهار می‌خورند."	/unâno hes-ešu nâštâ me-rx-en/ (۱۶۶)
"من دارم می‌روم."	/mo hes-om me-š-am/ (۱۶۷)
"تو داری می‌روی."	/to hes-ot me-š-e/ (۱۶۸)
"او دارد می‌رود."	/voy hes-oš mu-š-ut/ (۱۶۹)
"ما داریم می‌رویم."	/mâ hes-emu mu-š-um/ (۱۷۰)
"شما دارید می‌روید."	/šomâ hes-etu mi-š-it/ (۱۷۱)
"آن‌ها دارند می‌روند."	/unâno hes-ešu me-š-en/ (۱۷۲)

۲-۴-۳. حال التزامی

در گویش اردکان فارس، حال التزامی تمامی فعل‌ها چه لازم و چه متعدی با افزودن جزء پیشین /be-/ و افزونه‌های صرفی (جدول ۱) به ریشه غیر گذشته فعل ساخته می‌شود و نشان می‌دهد که عمل در زمان حال همراه با شک و تردید یا آرزو اتفاق می‌افتد. فعل در این زمان همانند گذشته التزامی معمولاً با قیدهای /šâyat/ یا /gâs/ "شاید" همراه است. در جمله‌های (۱۷۳) تا (۱۷۸) فعل متعدی و در جمله‌های (۱۷۹) تا (۱۸۴) فعل لازم به کار رفته است.

"شاید من ناهار خورده باشم."	/šâyat mo nâštâ be-rx-am/ (۱۷۳)
"شاید تو ناهار خورده باشی."	/šâyat to nâštâ be-rx-e/ (۱۷۴)
"شاید او ناهار خورده باشد."	/šâyat voy nâštâ be-x-ord/ (۱۷۵)

"شاید ما ناهار خورده باشیم."	/šâyât (mâ) nâštâ be-rx-um/ (۱۷۶)
"شاید شما ناهار خورده باشید."	/šâyât (šomâ) nâštâ be-rx-it/ (۱۷۷)
"شاید آن‌ها ناهار خورده باشند."	/šâyât (?unâno) nâštâ be-rx-en/ (۱۷۸)
"شاید من بروم."	/šâyât (mo) be-š-am/ (۱۷۹)
"شاید تو بروی."	/šâyât (to) be-š-e/ (۱۸۰)
"شاید او برود."	/šâyât (voy) bu-š-ut/ (۱۸۱)
"شاید ما برویم."	/šâyât (mâ) bu-š-um/ (۱۸۲)
"شاید شما بروید."	/šâyât (šomâ) bi-š-it/ (۱۸۳)
"شاید آن‌ها بروند."	/šâyât (?unâno) be-š-en/ (۱۸۴)

۲-۴-۳. آینده

در گویش اردکان فارس، زمان آینده با افزودن ضمائر شخصی پیوسته (جدول ۲) به ابتدای فعل معین /eskâ(ren)/ "خواستن" و آوردن آن قبل از شکل حال التزامی فعل ساخته می‌شود. هنگام ترکیب ضمائر شخصی پیوسته با فعل معین /eskâ(ren)/، واژه‌های آغازین ضمائر شخصی پیوسته حذف می‌شوند. به نمونه‌های (۱۸۵) تا (۱۹۰) توجه کنید.

/sovâ m-eskâ(ren) be-š-am-e shiraz/ (۱۸۵)	"من فردا به شیراز خواهم رفت."
/sovâ t-eskâ(ren) be-š-e shiraz/ (۱۸۶)	"تو فردا به شیراز خواهی رفت."
/sovâ š-eskâ(ren) bu-š-ut-e shiraz/ (۱۸۷)	"او فردا به شیراز خواهد رفت."
/sovâ mu-v-eskâ(ren) be-š-um-e shiraz/ (۱۸۸)	"ما فردا به شیراز خواهیم رفت."
/sovâ tu-v-eskâ(ren) bi-š-it-e shiraz/ (۱۸۹)	"شما فردا به شیراز خواهید رفت."
/sovâ šu-v-eskâ(ren) be-š-en-e shiraz/ (۱۹۰)	"آن‌ها فردا به شیراز خواهند رفت."

۵-۲. وجه^۱

در گویش اردکان فارس، فعل دارای سه وجه اخباری^۲، التزامی^۳ و امری^۴ است.

۱-۵-۲. وجه اخباری

وجه اخباری که از وقوع قطعی فعل خبر می‌دهد، در گویش اردکان فارس برای تمام زمانها بجز زمان‌های گذشته التزامی و حال التزامی بکار برده می‌شود.

۲-۵-۲. وجه التزامی

وجه التزامی که وقوع فعل را همراه با شرط و تردید بیان می‌کند، در گویش اردکان فارس برای زمان‌های گذشته و حال التزامی بکار برده می‌شود. همانطور که قبلاً گفته شد زمان حال التزامی با افزودن جزء پیشین /be/ و افزونه‌های صرفی به ریشه غیر گذشته فعل ساخته می‌شود. در این مورد، بسته به فعل، ممکن است از واجگونه‌های دیگر جزء پیشین /be/ یعنی /bu/ و /bi/ استفاده شود.

"شاید آن‌ها بروند." /šâyat (?unâno) be-š-en/ (۱۹۱)

"شاید ما برویم." /šâyat (mâ) bu-š-um/ (۱۹۲)

"شاید شما بروید." /šâyat (šomâ) bi-š-it/ (۱۹۳)

۳-۵-۲. وجه امری

همانند فارسی معیار، وجه امری در گویش اردکان فارس فقط برای دوم شخص مفرد و جمع بکار می‌رود و با افزودن جزء پیشین /be/ به ریشه غیر گذشته فعل ساخته می‌شود. در مورد دوم شخص جمع علاوه بر جزء پیشین /be/، افزونه صرفی /-it/ نیز به ریشه غیر گذشته فعل افزوده می‌شود.

"ناهارت را بخور." /nâštâ-t bo-xo-Ø/ (۱۹۴)

"ناهارتان را بخورید." /nâštâ-tu be-rx-it/ (۱۹۵)

در مورد فعل‌هایی که با /vâ/، /var/ یا /voy/ آغاز می‌شوند، جز پیشین /be-/ افزوده نمی‌شود.
"بایست." /voysâ-Ø/ (۱۹۶)

¹ mood

² indicative mood

³ subjunctive mood

⁴ imperative mood

- در مورد فعل /dâdan/ "دادن" به جای /be-/, /he-/ افزوده می‌شود.
 /ketâb-aku he-de-Ø mo/ (۱۹۷) "کتاب را به من بده."
 در مورد فعل /ša:san/ "نشستن" به جای /be-/, /?o-/ افزوده می‌شود.
 /?o-ši-Ø/ (۱۹۸) "بشین."

۲-۶. نفی^۱

- برای بیان نفی یعنی انجام نگرفتن کار یا نداشتن حالت در گویش اردکان فارس همانند فارسی معیار از نشانه /na-/ که بر سر فعل اصلی می‌آید استفاده می‌شود. بسته به محیط‌های واجی مختلف، ممکن است واجگونه‌های دیگر /na-/ یعنی /ne-/ یا /ni-/ به کار برده شود.
 /mo-m na-bo/ (۱۹۹) "من نبردم."
 /mo zada vâ-ni-m-bid-am/ (۲۰۰) "من زده نشدم."
 در حالت التزامی و امری نشانه /na-/ جانشین /be-/ می‌شود.
 /dar-aku na-ban-Ø/ (۲۰۱) "در را نبند."
 /šâyât na-š-am/ (۲۰۲) "شاید نروم."
 هرگاه فعل با یکی از پیشوندهای /vâ-/, /var-/, یا /vøy-/ آغاز شود، نشانه نفی بعد از این اجزا قرار می‌گیرد.
 /mo ?injo voy-na-me-s-am/ (۲۰۳) "من این جا نمی‌ایستم."

۲-۷. افعال دو وجهی^۲

- در این گویش، بعضی از افعال مانند /reftan/ "ریختن" و /?eškassan/ "شکستن" گاهی به صورت لازم و گاهی به صورت متعدی به کار می‌روند.
 /?ow-aku reft-i/ (۲۰۴) "آب ریخت."
 /?(mo) ?ow-aku-m ref/ (۲۰۵) "من آب را ریختم."

۲-۸. افعال سببی^۳

- افعال سببی، در گویش اردکان فارس، با افزودن تکواژ /-un/ به بعضی از فعل‌ها ساخته می‌شوند.

¹ negation

² pseudo -intransitive verb

³ causative verb

- "لباس مریم پاره شد." /čiyey maryam varše:ri-Ø/(۲۰۶
 "مریم لباسش را پاره کرد." /maryam čiya-š-oš varše:rund/(۲۰۷

۹-۲. فعل مجهول^۱

فعل مجهول در گویش اردکان فارس با افزودن فعل صرف شده /vâbodan/ "شدن" به اسم مفعول فعل اصلی ساخته می‌شود. در اینجا اشکال مجهول فعل /xardan/ "خوردن" در زمان‌های مختلف آورده شده است.

▪ گذشته ساده

"شام خورده شد." /šum-aku xarda vâbi-Ø/(۲۰۸

▪ گذشته نقلی

"شام خورده شده است." /šum-aku xarda vâodan-Ø/(۲۰۹

▪ گذشته استمراری

"شام خورده می‌شد." /šum-aku xarda vâ-m-bi-Ø/(۲۱۰

▪ گذشته ملموس

"شام داشت خورده می‌شد." /šum-aku bid-oš xarda vâ-m-bi-Ø/(۲۱۱

▪ گذشته دور

"شام خورده شده بود." /šum-aku xarda vâ-bod-a bi-Ø/(۲۱۲

▪ گذشته التزامی

"شاید شام خورده شده باشد." /šâyât šum-aku xarda vâ-bod-a bu-Ø/(۲۱۳

▪ حال ساده

"شام خورده می‌شود." /šum-aku xarda vâ-m-bu-Ø/(۲۱۴

▪ حال ملموس

"شام دارد خورده می‌شود." /šum-aku hes-oš xarda vâ-m-bu-Ø/(۲۱۵

▪ حال التزامی

"شاید شام خورده شود." /šâyât šum-aku xarda vâbu-Ø/(۲۱۶

¹ passive voice

۳. نتیجه گیری

در این پژوهش، دستگاه فعلی گویش اردکان فارس به طور کامل بررسی گردید. در مورد صرف فعل در زمان‌های مختلف مشاهده گردید که صرف افعال لازم و متعدی متفاوت است. به این صورت که افعال لازم در تمام زمان‌ها با افزودن افزونه‌های صرفی به آخر فعل صرف می‌شوند. برای صرف افعال متعدی زمان‌های غیر گذشته نیز مانند افعال لازم، افزونه‌های صرفی به آخر فعل افزوده می‌شوند. در حالی که در زمان گذشته افعال متعدی اگر غیر از فعل، جزء دیگری از قبیل نهاد، مفعول و ... در جمله موجود باشد؛ ضمیر شخصی پیوسته به جای فعل به یکی از آن اجزاء افزوده می‌گردد و این همان ساخت ارگاتیو مربوط به زبان فارسی میانه است که در این گویش هنوز حفظ شده است. البته مشاهده گردید که اگر فعل با /es-/ یا /eš-/ آغاز شود ضمائر شخصی پیوسته ضمن از دست دادن واژه آغازین خود به جای آخر فعل، به ابتدای فعل افزوده می‌شوند.

در این گویش، فعل معین /bidan/ با دو معنی متفاوت برای صرف افعال گذشته ملموس و گذشته دور به کار می‌رود. از شکل گذشته آن؛ یعنی /bid/ در معنی "داشتن" برای صرف فعل گذشته ملموس و در معنی "بودن" برای صرف فعل گذشته دور به کار می‌رود. در مورد فعل‌های متعدی، همان طور که مشاهده گردید وقتی ضمیر شخصی پیوسته از فعل معین جدا می‌شود و به نهاد یا مفعول متصل می‌شود از صورت مرتّم آن؛ یعنی /bi/ استفاده می‌شود. از شکل غیر گذشته فعل معین /bidan/ "بودن" یعنی /but/ برای صرف فعل گذشته التزامی استفاده می‌شود و شکل مرتّم آن؛ یعنی /bu/ هم در مورد افعال متعدی وقتی که جزء غیر فعل در جمله موجود باشد و هم در مورد افعال لازم به کار می‌رود. شکل غیر گذشته فعل معین /bidan/ "داشتن"؛ یعنی /hes/ برای صرف افعال لازم و متعدی در زمان حال ملموس به کار می‌رود. فعل معین /eskâ(ren)/ "خواستن" برای صرف فعل در زمان آینده به کار می‌رود و نهایتاً فعل معین /vâbodan/ "شدن" برای صرف فعل مجهول در زمان‌های مختلف استفاده می‌شود.

منابع

کتاب‌ها

- امیری اردکانی، محمد، (۱۳۸۱)، واژه نامه گویش اردکان فارس، اصفهان: انتشارات نصح.
- کلباسی، ایران، (۱۳۶۲)، گویش کردی مهاباد، تهران: موسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی.
- کیا، صادق، (۱۳۳۶)، راهنمای گردآوری گویش‌ها، تهران: موسسه فولکلور.

مجلات

- اعظمی، ح، (۱۳۸۱)، «نگین کوهستان زاگرس»، ارائه شده در اولین کنفرانس در مورد سپیدان در دانشگاه آزاد اسلامی - واحد سپیدان.
- حاجیانی، فرخ، (۱۳۸۸)، «بررسی تطبیقی و تاریخی ساخت فعل ارگاتیو در گویش‌های اردکانی، دشتی، دشتکی، کلیمیان یزد و لاری»، مجله آموزش مهارت‌های زبان دانشگاه شیراز، دوره اول، ش ۱، پاییز ۱۳۸۸، ص ۵۸.
- کریمی دوستان، غلامحسین و تجلی، وحیده، (۱۳۹۴)، «بررسی حرف تعریف در گویش اردکان فارس در چارچوب نحو کمینه گرا»، نشریه پژوهش‌های زبان‌شناسی، سال هفتم، ش ۲، پائیز و زمستان، صص ۸۵ - ۱۰۰.
- کلباسی، ایران، (۱۳۶۷)، «ارگاتیو در زبان‌ها و گویش‌های ایرانی»، مجله زبان‌شناسی، سال پنجم، ش ۲، صص ۷۱ - ۸۷.

منابع لاتین

- Rahimian, J. (1995). Clause Types and Other Aspects of Clause Structure in Persian: A Study towards Comparison with English. Unpublished Ph.D. Dissertation, Queensland University.
- Shuy, R. W. et al (1968). Field Techniques in an Urban Language Study. Washington: Center for Applied Linguistics.
- Zabangirfard, H. (2004). A Linguistic Description of the Dialect of Ardekan of Fars. Unpublished M.A. Thesis, Shiraz University.